

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարեկանը 6 ռուբլ:

Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանց համադրություններ:

Ծառանկարները լինում են ազատով:

Խմբագիրը չի պահպանում:

Խմբագրությունը ըստ էության 10—2 ժամ

(Բացի կիրակի և տոն օրերից):

Հայտարարությունները ըստ էության 2 ամիս լիցենզիա:

Հայտարարությունները համար գնումով են

կապված ըստ էության 2 կոպեկով:

# ՄԵԼԻԿ

## ԲՈՎԱՆԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Հայոց թատրոնը, Նա-  
մակ Ա. Պետերսբուրգից, Նամակ խմբագրիչ: Նա-  
մակ խմբագրիչ: Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ  
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Թիֆլիսից, Վերականգնող Պարսկա-  
ստան: ՀԵՌԱՅԻՆՆԵՐ, — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ-  
ՆԵՐ, — ԲՈՎԱՆԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ, Նամակ թիֆլիսից:

## ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

I

Ինչպես յայտնի է, 1879 թվ. ամառը  
կազմակերպված թիֆլիսում Հայոց թատրոնա-  
կան մշտական խումբը, Կ. Պոլսից հրաւիր-  
ված երեք ռեժիսոր օգնություններ՝ օր. Աստ-  
ղիկի և Սիրանուշի և պ. Աղամանյան: Թե  
այդ առաջին տարուան սկզբի ամիսներում  
որքան աջողություն ունեցան Հայ ներկա-  
յացուցիչները, գոնեա բազմաթիւ այցելուներ  
ունենալու կողմից, այդ պարզ է բոլորի հա-  
մար: Հետեւեալ (1880) տարուան համար  
հրաւիրվեցան թիֆլիս գարձաւ Կ. Պոլսից  
նոր այտեր՝ օր. Նրանուհի և Վիրգինիա Գա-  
րաքաշեաններ և պ. Մնակեան: Թեպէտ  
այս նոր հիւրերից մանաւանդ պ. Մնակեան  
շատ նշանաւոր դերասան է, բայց և այն-  
պէս թատրոնը չունեցաւ նախընթաց տա-  
րուան աջողութիւնը:

Եւ այժմ չեմ կամենում մի առ մի թուել  
այն բոլոր առիթները, որ սառեցրին ժողո-  
վորը զէպի Հայոց թատրոնը: Այդ պիտի  
լինի իմ մի այլ յօդուածի նիւթ: Արդէն  
շատ է խօսվել և գրվել զրա մասին, այն-

պէս որ ընթերցող հասարակութիւնը երեւի  
լաւ յիշում է աչքի ընկնող առիթներից  
գլխաւորը, որ մեր կարծիքով այն է, որ  
խաղացած պիէսները մեծ մասով համա-  
պատասխան չէին մեր կեանքին և մեր տե-  
ղական կեանքից դիմեք բոլորովին չը խա-  
ղացվեցան առ ձեռն եղած պիէսները և  
այդպիսով փակվեցաւ այդպիսի նոր պիէս-  
ների աշխարհ զալու ճանապարհը: Այս  
յօդուածի գրելուս ինձ առիթ տուեց օր.  
Աստղիկի հեռանալը թիֆլիսից, Աստղիկի  
որ այս երկու տարուան մէջ ապացուցեց  
թիֆլիսում, որ հայ կինն էլ կարող է շատ  
բարձր մարդկային զարգացումներ արտա-  
յայտել թատրոնի բեմից:

Չեմ կամենում անպատել, ի հարկէ, մեր  
թատրոնական խմբում եղած միւս օրիորդ-  
ներին, բայց և այնպէս մի բարոյական պար-  
տականութիւն եմ զգում ասելու, որ ոչ  
միայն նոցանից ունի իր մէջ այնքան արժա-  
նաւորութիւն, որքան մենք տեսնեք օր.  
Աստղիկի մէջ, որ իր դերասանական հան-  
ձարի հետ, հաստատուն կամքի և բարո-  
յական համոզմունքների տէր լինելով, եղաւ  
մեր թատրոնի համար շատ և շատ բարձր  
իրան շրջապատող միջին և մնայլ միջո-  
ւորի մէջ զեզելովոյ գործիչներից:

Որքան որ զեզելով է և բարձր թատրո-  
նական գործը և նորա զարգացուցիչ և բա-  
րեկրթիչ գորութիւնը հասարակութեան  
համար, այնքան մեզանում դեռ ևս ասպա-  
րիզում չենք տեսնում այդ մաքրիկ հա-  
մապատասխան և նրանց իրագործող գոր-  
ծիչներ: Ի հարկէ մենք դեռ այն աստի-  
ճան զարգացած չենք, կարծիք չը կայ:

անկարելին չէ կարելի պահանջել: Բայց և  
այնպէս մեր թատրոնական գործից իրանց  
հեռու պահող կրթված անձանց մէջ ևս  
կարող եմ թուել բաւականաչափ մարդիկ,  
որոնք աւելի և աւելի օգտակար կը լինեն  
հայ թատրոնի գործին: Հարկաւոր է լաւ  
զարգացման հետ միասին լինել ճշմարիտ,  
անկեղծ և հաստատաւոր, ազգասէր և վերին  
աստիճանի բարոյական մարդ: Եթէ ասպա-  
րիզում լինեն այսպիսի յատկութիւններով  
լի մարդիկ, — անշուշտ մեր թատրոնը աւե-  
լի և աւելի պտուղներ կը բերէր և հաս-  
տատուն հիմքեր կունենար, քան թէ այ-  
ժմ, երբ մեր թատրոնը քայքայվելու վը-  
րա է:

Ամեն բան մի կողմ թողնելով, արդէն  
միայն այս օրերում կատարված իրողու-  
թիւնը, զէպի օր. Աստղիկը մեր թատրո-  
նական գործիչների կողմից ցոյց տուած  
սառնութիւնը և արհամարհանքը մի սար-  
սափելի արհամարհական կնիք է դնում  
թատրոնական գործիչների վրա:

Այն դերասանուհին, որ մի ճշմարիտ  
բաւականութիւն էր տալիս մեզ թատրոնի  
բեմից, տարի ու կէս աւելի շարունակ,  
սկսում է արհամարիվել թատրոնական գոր-  
ծիչների կողմից այս տարուան սկզբներից,  
չը ստանալով ոչ դեր և ոչ բենեֆիս, այն-  
պէս որ իր պարտքերից ազատվելու հա-  
մար օր. Աստղիկը ստիպված էր մի կոնցերտ  
տալու ամիս 15-ին Արծրունու թատ-  
րոնում, մասնակցութիւն ևս մը վը-  
րացի դերասանուհի հետ, հայ  
թատրոնի աստիճանի բարձր (մշտական հայ  
թատրոնական խմբին չը պատկանող) և

մի քանի պատահական անձանց:  
Ուր էին այն զիշեր իր թատրոնական ըն-  
կերակիցները, որոնց բենեֆիսներում օր. Աս-  
տղիկը իր սովորական ջերմեւանդութեամբ,  
զուաւր յետ դրած, մանաւանդ էր. ինչո՞ւ  
պիտի մի այլ տեղ լինէր նրա կոնցերտը,  
քանի որ մեր թատրոնական մշտական խմբ-  
ի ներկայացուցիչներ լինում են Պալմի թատ-  
րոնում:

Այս հարցերին պատասխան տուող պիտի  
ասի որ այդ բոլորի պատճառ եղել են մեր  
մշտական թատրոնական խմբի ցրտաւարե-  
րը, որոնք ոչ իրանք էին ներկայ այդ կոն-  
ցերտին, ոչ թող էին տուել տալ մեծ թատ-  
րոնը և սաստկապէս սաստել էին մեր բո-  
լոր դերասաններին և դերասանուհիներին  
չը մանաւանդ:

Պէտք էր ներկայ գտնվել ամիս 15-ին  
Արծրունու թատրոնում Աստղիկի կոնցերտին,  
որ կարելի լինէր հասկանալ, թէ ի՞նչ ա-  
սել է իր սիրած դերասանուհու հետ գործ  
ունենալը: Առանց շարաթիւնով պատրաս-  
տութիւններ տեսնելու (ինչպէս, ասում են,  
տեղի է ունեցել ուրիշ բենեֆիսների վերա-  
բերութեամբ), թատրոնի դահլիճը լցվե-  
ցաւ բազմաթիւ հանդիսականներով և դահ-  
լիճը զգրվեցաւ նրանց անկեղծ զգաց-  
մունքների արտայայտութիւններով: Ամեն  
մի բառ սրտից էր, ամեն մի շարժում  
բնագրումով էր և ոչ միւսների բովանդակով:

Այո՛, մենք ճանապարհ ենք զգում օրի-  
որդին լաւ զգացմունքներով, մեր աչքում  
նա ոչինչ չը կորցրեց և անբաժան մնաց  
մեզանից հոգեպէս: Բայց վայր թէ այդպի-  
սի դերասաններին ի զուր տեղը մեր մշտա-

աւելի բարձր է, և այս պարագայիս մէջ կարեւոր  
է զմեզ չըժպատող, մեզ հետ խառն եղող ժո-  
ղովրդից ալ խնամակալ ըլլամք, ծանրութեան  
կեդրոն մը ըլլալով գանդի ի մեջ ձգենք: Վը-  
չակ՝ այս ամսին պէտք եղած զգալիարները  
յայտնած է, մենք ուշադրութիւն կը հրաւիրեմք  
այն յօդուածներուն վրայ այս պահուս, երբ դէ-  
քով վառուած թիւրքերն իսկ թէ քիւրդ և թէ այլ  
ժողովրդից կարեւորութիւնը կըմբռնեն. ապագան  
ոչ միայն ամենէն իմաստունին է, այլ քիչ մ'ալ  
կանուխ արթնցողին:

Ճէրիտէի յօդուածին մէջ աչքի դարձելու  
ուրիշ կէտ մ'ալ. պ. Նիկողոսեանին հայ թիւթի  
մը խմբագրիչներէն մին մենամարտութեան հրաւի-  
րելէն քաղաքական հետեւութիւններ կը հանէ: Ըստ  
Ճէրիտէի Տփլիսի հայ բովանդակներու իբր կեդ-  
րոն մ'է ուստի կը պատրաստուի թիւթական Հա-  
յաստանի վտանգը ամիս մենք ապահով հասած  
ենք, կըսէ Ճէրիտէ, հայ Զանքոֆներ 35 տարի  
է կաշխատեն գուցէ զմեզ յանկարծակի բերե-  
լու: Թիւթը թիւթը սարսափահար եղած, կերդ-  
մնցնէ կառավարութիւնը որ մէկ կողմէ չուտով  
բարեկարգութիւններ փութացնէ, որպէս զի վը-  
տանգի առջեւ առնէ, միւս կողմէ քանայ որ Ռու-  
սիոյ և թիւթից հայոց մէջ յարաբերութիւնը  
զաղրկին: Թիւթաց այս սարսափը պարզ է, մեկ-  
նութեանց կարօտ չէ. քանի որ իրենց առջեւ կը  
տեսնեն ոչխարաբարոյ ժողովուրդ մը, որ իր պան-  
ծանաց տիտղոսներուն մէջ կը դնէ հինգ հարիւր  
տարիներու անասան հաւատարմութիւն մը առ-  
օսմանեան վեհապանդ գահակալութիւնը, կիջեց-  
նեն այդ յիմար խեղճին զլիւսն լախտի հարուած-  
ներն, հարուածներ, որոնք մեր հայրերուն շատ  
ախորժելի եղած էին, վասն զի միթէ նուիրա-  
կան աւանդութիւն չէր մեր մէջ Վաստուած օս-  
մանցուն թօփու զը պակաս չընէ զըլինուած:—

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՖԼԻՍԻՍԻՍ

Կ. Պոլսի, 17 յունիսի

Տաճիկ մամուլը՝ պարագլուխ ունենալով վա-  
ղըթ, իր փափաղները իրականութեան տեղ կառ-  
նու, Ռուսիոյ հայոց գրութիւնը իբր ամենակատ-  
թար կը ներկայացնէ, կը յայտարարէ թէ նոցա  
զուլաններ կարի իսկ տարցած է և կը հետեցնէ  
թէ Ռուսիա ալ կը տեսնէ որ թիւթից հայոց  
բարեկարգութեան խնդիր յարուցանելն իրեն իսկ  
ֆասակար պիտի ըլլայ, և վաղըթ կուրախա-  
նայ որ Ռուսիա Հայաստանի բարեկարգութիւնը  
ընելով չը պիտի տաքնապէ թիւթերը, իսկ մենք  
թիւթը թիւթերու մեզ տարած լարանները լաւ  
տեսնելով, չենք ուզեր մէջը իյնալ և կը շարու-  
նակենք յոյսով ու հաւատքով ապրել,  
փափաղելով որ Ռուսիոյ Կ. Պոլսից գեապանը  
շատ վերադառնայ ի Կ. Պոլսի, և միասին բերէ  
նոր հրահանգներ, որով Անդրիոյ գեապան լուր

Տեղեկն ձեռքերը ծալած չը նստի հայոց հարցի  
համար:

Չենք ուզեր ալ երկար խօսել այն ժողովնե-  
րուն վրայ, որ կը գումարին թէ ի պաշտան ար-  
քունի և թէ ի Բ. Գուռն, Ասիոյ բարեկարգու-  
թեանց ծրագիր մը պատրաստելու համար, զի  
այլ ևս ոչ տարակոյս ունի որ թիւթաց պատրաս-  
տած բարեկարգութիւնը միշտ նկատած են օրէցօր  
Ասիոյ մէջ իսլամ տարրը զօրացնել և հայ տարրը  
սկրաքանել: Կը լսեմք թէ Բ. Գուռն Կարապետեան  
տէրութիւնէ մը այնպիսի ապահով տեղեկութիւն-  
ներ ստացած է, որ կրնայ հանգիստ ըլլալ թէ առ  
այժմ հայկական հարց մը ճաճկատան տակն ու  
վրայ պիտի չընէ: Ուրեմն կրնան տաճիկները  
կամաց կամաց շարժիլ: Կուզէք գաղափար մը  
ունենալ թէ վերջին ատեններս Սուլթանի կա-  
ռավարութիւնը ինչ իմաստով կըմբռնէ քրիս-  
տոնէից և իսլամաց հաւատարմութիւնը և բարե-  
նորոգմանց խնդիրն, ահա կը ներկայացնենք Հա-  
յաստանէն եկած պաշտօնական նամակէ մը հե-  
տեւալ քաղուածքներն:

Վասն ընդհանուր դատախազի փոխանորդ  
Տիրացուին Գալուր Էֆենդի պաշտօնանկ եղաւ,  
վասն զի բողոքած էր ընդդէմ Սուլթի կառավար-  
չին, որ կը չարարէր Ալվարիճ գիւղի հայերը:  
Պայազեանի եղեւնադատ ատենանի նախագահ Գա-  
լուր Էֆենդի Մարտիկեան տեսնելով որ Պայա-  
զեանի կառավարչին ապօրէն ընթացքի դէմ իր  
ըրած բողոքներուն կարեւորութիւն չը տրուէր,  
հրաժարական տուաւ, և իր տեղը տաճիկ մը ան-  
ցաւ: Գալուր Էֆենդի Բովասափեան, որ Երզրումի  
վաճառականական ատենանի նախագահ օրո-  
շուած էր, հաղիւ թէ նոյն ատենանին պարզ ան-  
գամ մը կըցաւ մնալ, վասն զի վալին զանազան  
նենգութիւններ ըրաւ մինչև ի Կ. Պոլսի իսկ, ո-  
րով նախաւ շահութիւնը տաճիկի մը յանձնուեցաւ:

Հայրենիք սկսած է Ազգ. վարչութեան վրայ քննադատութիւններ հրատարակել, իսկ երեսփոխանական ժողովը Երբ քննադատութեանց առարկայ պիտի ըլլայ, Ամսոյս 11-ին երեսփոխանական ժողովը ներկայ շրջանին Գ. Նիստը ըրաւ. բաւական նոր երեսփոխաններ ընտրուած էին. ժողովին ընդհանուր կերպարանքը զոհացուցիչ էր. վերջի ընտրութիւններն հայ էֆէնդիները հեռու պահած են, հաղիւ մէկ երկու փոքրիկներ կրցած են ապրդել, բայց ահալստ պիտի նային որ անոնք ալ կրաւորական դիրքէ զոհոյ չլլան: Ատեալարութեան և ազգին շահերը համաձայնեցնելու միջոյ մը դեռ չէ գտնուած, ինչ որ միոյն օգտակար է միւսին շնաստակար կը սեպուի, և նոյա ալ Վրան համոզմամբն է: Ազգանի որ հայ մը ազգային խնդրոց մէջ ազգին շահուց համաձայն գործելու ատեն տեսնէ որ իր կառավարութեան հակառակ կը շարժի, հետեւեալ որ անձին շնաստակար, բնական է որ ազգին և իր անձին շահը սկսի բաղդադել: Ազգին գործոց մէջ գտնուողները պէտք է որ այսպիսի փորձութեան մը ենթակայ ըլլան-- Ազգ. ժողովը տարուան մէջ գրեթէ 20—25 նիստ հաղել կրնէ, որոց մեծ մասը ատենական գործողութեամբք կանցնէ, իսկ ազգին կենսական խնդրոց վրայ մտածելու ժամանակ չը ցնար, և զի տարի է դեռ կարող չիղաւ ժողովը այնպիսի ընթացքի մը մէջ մտնել, որ քիչ ժամանակի մէջ կարենայ շատ գործ տեսնել: Երկու նիստէ կը տեսնենք որ այնպիսի խնդրով մը ժամանակ կանցնէ որ արդէն լուծուած պիտի ըլլար. որով պիտի մամանկցին ընտրութեան, օգեռ այս չէ որոշուած, և ինչպէս նախորդով ըստի, երիտաւորէ մը, պ. Մանավեան կը բողբելի իրեն իրաւունքները բռնաբարուած են ըսելով: Ա